

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

239

Usługi społeczne wobec rodziny

pod redakcją

Adama Kubowa

Joanny Szczepaniak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Recenzenci: Katarzyna Zamorska, Józef Zarzeczny

Redaktor Wydawnictwa: Dorota Pitulec

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja dofinansowana przez Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl> oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-244-4

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	9
------------	---

Część 1. O roli usług społecznych wobec rodziny – rozważania teoretyczne i koncepcyjne w kontekście wybranych problemów społeczno-ekonomicznych

Sławomir Maciejewski , Dobro rodziny a konstytucyjne zadania państwa.....	13
Maria Gagacka , Aktywna polityka społeczna i ekonomia społeczna jako instrumenty wsparcia rodzin.....	24
Adam Kubów , Usługi społeczne w gospodarce rynkowej.....	41
Joanna Szczepaniak , Miejsce usług społecznych w polityce społecznej wobec rodziny – uwarunkowania i dylematy rozwoju.....	56
Dariusz Szrejder , Animacyjna funkcja usług społecznych na rzecz rodziny..	73
Marta Makuch , Usługi społeczne a problemy rynku pracy w XXI wieku. Polska na tle polityki Unii Europejskiej.....	80
Stanisław Kamiński , Usługi społeczne a ich odbiorcy.....	93

Część 2. Usługi społeczne w lokalnej polityce społecznej – diagnoza i przykłady

Beata Ziębińska , Wsparcie rodzin przez ośrodki pomocy społecznej. Analiza statystyk z lat 2001-2010.....	105
Jacek Pluta , Usługi społeczne i praca socjalna a praktyka funkcjonowania ośrodka pomocy społecznej.....	120
Emilia Nassalska , Wsparcie społeczne dla ubogich kobiet.....	130
Andrzej Gołębiowski , Lokalny system wsparcia dla rodzin dotkniętych chorobą alkoholową.....	141
Renata Maciejewska , Sytuacja życiowa oraz formy pomocy bezdomnym kobietom na Lubelszczyźnie.....	150

Część 3. Usługi społeczne w kontekście wybranych problemów dzieci i ich rodzin

Dorota Moroń , Zmiany w zakresie instytucjonalnej opieki nad dziećmi do lat trzech w Polsce.....	165
Aleksandra Gromelska , Realizacja świadczeń w zakresie leczenia uzdrowiskowego dzieci w Polsce (ze szczególnym uwzględnieniem województwa dolnośląskiego).....	177

Maja Piotrowska , Jak pomóc dziecku w obliczu rozwodu rodziców? Poradnictwo i mediacje dla rozwodzących się rodziców.....	188
Krystyna Skurjat , Dialog pozorny jako zagrożenie porozumienia w rodzinie	201
Marzena Sendyk , Praca z rodzinami dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.....	214
Katarzyna Milek , Zabawa w profilaktyce i eliminowaniu problemów emocjonalnych dziecka i wspierania rodziny	224
Małgorzata Wróbel , Wpływ warunków mieszkaniowych na dzietność w miastach 100-tysięcznych i większych w Polsce w latach 1998-2008.....	234

Część 4. Usługi społeczne wobec osób niesamodzielnych i starszych – stan i postulowane rozwiązania

Mateusz Błaszczyk , Usługi opiekuńcze i społeczne jako wsparcie rodzin osób niesamodzielnych.....	253
Izabela Buchowicz , Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w polskim systemie edukacji.....	268
Agnieszka Makarewicz-Marcinkiewicz , Edukacja podstawowa dziecka niepełnosprawnego w polskim systemie oświaty	277
Bożena Kołaczek , Usługi edukacyjne i opiekuńcze dla dzieci niepełnosprawnych.....	286
Olga Kowalczyk , Usługi pomocy osobistej jako wsparcie rodzin z osobami niepełnosprawnymi.....	298
Krystyna Gilga , Usługi społeczne na rzecz studentów niepełnosprawnych ...	304
Ewa Janion , Przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego i braku aktywności zawodowej rodziców dzieci niepełnosprawnych. Usługi Akademickiego Klubu Integracji Społecznej w Zielonej Górze.....	313
Jolanta Lipińska-Lokś , Działania Stowarzyszenia Pomocy Osobom Autystycznym „Dalej Razem” jako przykład inicjatywy społecznej na rzecz osób z autyzmem i ich rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym ...	323
Stella Grotowska , Stary człowiek i jego rodzina w niestabilnych czasach. Uwagi na marginesie rozważań o usługach społecznych wobec rodziny	332
Łukasz Jurek , Usługi społeczne wobec rodzin z niesamodzielnym seniorem	341
Maria Łuszczynska , Usługi społeczne dla rodziny seniorskiej – stan obecny i perspektywy rozwojowe	352

Summaries

Part 1. On the role of social services towards family – theoretical and creative discussions in the context of selected socio-economic problems

Sławomir Maciejewski , The good of the family and the constitutional tasks of the state.....	23
Maria Gagacka , Active social policy and social economy as forms of support of families.....	40
Adam Kubów , Social services in market economy.....	55
Joanna Szczepaniak , Place of social services in social policy to family – conditions and dilemmas of development.....	72
Dariusz Szrejder , Animation function of social services for families.....	79
Marta Makuch , Social services vs. challenges and problems of labour market in the XXI st century. Poland compared to the policy of the European Union.....	92
Stanisław Kamiński , Social services and their recipients.....	101

Part 2. Social services in the local social policy – diagnosis and examples

Beata Ziębińska , Assistance provided to families by public assistance centres. An analysis of statistics for the years 2001-2010.....	119
Jacek Pluta , Social services and social work vs. welfare center practical functioning.....	129
Emilia Nassalska , Social support for poor women.....	140
Andrzej Gołębiowski , System of local support for families affected by alcoholism.....	149
Renata Maciejewska , Life situation and forms of assistance to homeless women in Lubelski region.....	161

Part 3. Social services in the context of selected problems of children and their families

Dorota Moroń , Changes in institutional care for a child up to three years in Poland.....	176
Aleksandra Gromelska , Implementation of services within the scope of health resort treatment of children in Poland (with a special focus of Lower Silesia voivodeship).....	187
Maja Piotrowska , How to help a child in the face of their parents divorce? Counselling and mediation for divorcing parents.....	200
Krystyna Skurjat , Illusory dialogue as a threat of agreement in the family...	213

Marzena Sendyk , Work with families of children placed in foster and residential care.....	223
Katarzyna Milek , Play in the prevention and elimination of emotional problems of the child and family support	233
Małgorzata Wróbel , Influence of housing on total fertility rate in Polish cities of 100 thousand and more inhabitants classified according to the regions in the years 1998-2008.....	250

Part 4. Social services towards dependent and elderly persons – state and postulated solutions

Mateusz Błaszczyk , Social care services as a family caregivers support.....	267
Izabela Buchowicz , Pupils with special educational needs in the Polish educational system.....	276
Agnieszka Makarewicz-Marcinkiewicz , Primary education of a disabled child in the Polish educational system.....	285
Bożena Kołaczek , Attendance and education services for disabled children..	297
Olga Kowalczyk , Personal assistance services as a support for families with the disabled	303
Krystyna Gilga , Social services for disabled students	312
Ewa Janion , Counteraction to the phenomena of social exclusion and the absence of the vocational activities among parents with disabled children. The offer of The Academic Integration Club in Zielona Góra	322
Jolanta Lipińska-Lokś , Actions of the autistic people help association "Together forward" as an example of social initiatives for people at risk of social exclusion and their families.....	331
Stella Grotowska , Older man and his family in turbulent times. Remarks on the margin of the discussion about social services	340
Łukasz Jurek , Social services towards families with dependent elderly	351
Maria Łuszczynska , Social services for elderly families – <i>status quo</i> and perspectives.....	362

Marta Makuch

Uniwersytet Wrocławski

USŁUGI SPOŁECZNE A PROBLEMY RYNKU PRACY W XXI WIEKU. POLSKA NA TLE POLITYKI UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: Usługi rynku pracy stanowią fundamentalny element skutecznej, sprawnie funkcjonującej polityki społecznej w obszarze rynku pracy – w szczególności polityki aktywnej. Ich świadczenie zapewnia istnienie modelu społecznego w Europie. Mogą być świadczone w ramach instytucji sektora rządowego, publicznego, ale także przez prywatne biura pośrednictwa pracy czy organizacje *non-profit*. W artykule ukazana jest sytuacja na rynku pracy w krajach UE. Jest to punkt wyjścia do zarysu analizy: od strony struktur instytucjonalnych i rodzajów usług rynku pracy w Polsce na tle polityki unijnej.

Słowa kluczowe: usługi społeczne, ryzyko socjalne, rynek pracy, bezrobocie.

1. Wstęp

Fundamentem współczesnej gospodarki, jej wzrostu i rozwoju jest sektor usług. To dlatego określa się ją mianem „postmaterialnej”. Serwicyzacja (*service* – usługa) to skutek procesów globalizacji, ale i źródło jej dynamiki, a także czynnik przewagi konkurencyjnej. Trudno jednak nadal precyzyjnie określić samą kategorię „usługa”. Definicje są wciąż *in statu nascendi*.

Często pojawia się wspólny element – jest to proces, działanie. To „obiekt procesu transakcyjnego oferowany przez firmy i instytucje, które generalnie oferują usługi i które postrzegają się za organizacje usługowe”, gdzie obiekt rozumie się w znaczeniu czynnościowym wywiązania się z obowiązku i jego wykonania¹. Wymieniane są także ogólne cechy. „Większość [...] wyprowadza charakterystyki dotyczące usług przez zanegowanie cech przypisywanych sferze produkcji i jej zmateriałizowanym wytworom (definicja oparta na wyłączeniu). Partykuła „nie” służy stworzeniu zestawu takich cech, które uznane są za typowe dla usług, np.: niematerialność; nierozdzielność procesu świadczenia i jej zużywania (konsumpcji); nietrwałość; niejednorodność (heterogeniczność; zmienność usług oznacza, iż nawet te same

¹ G. Mizerski, *Główne aspekty pojęciowe w marketingu usług: usługi i ich specyfika*, Versus-consulting, Warszawa 2005, http://www.versusconsulting.pl/download/uslugi_i_ich_specyfika.pdf (20.10.2011).

usługi nie są jednolite i ich realizacja może przebiegać w odmienny sposób); nieprzełączalność, specyfika usług związana jest z czynnością, a nie posiadaniem.

Obecnie zastosowano również nazewnictwo: usługi świadczone w interesie ogólnym (SGI), które obejmują usługi socjalne świadczone w interesie ogólnym (SSGI)². „Celem usług socjalnych użyteczności publicznej jest reagowanie na [...] niekorzystne zjawiska społeczne spowodowane przez choroby, podeszły wiek, niezdolność do pracy, niepełnosprawność, brak stabilizacji zawodowej, ubóstwo, wykluczenie społeczne, uzależnienie od narkotyków, problemy rodzinne i mieszkaniowe czy trudności związane z integracją cudzoziemców”³. Są to zatem usługi, jak określa P. Herrmann, o charakterze „relacyjnym”, zorientowane na osobę⁴.

Władze europejskie podkreślają, że „stale rośnie zapotrzebowanie na SSGI w obecnej sytuacji niepewnego wzrostu i zatrudnienia, gdyż zmiany demograficzne stwarzają nowe potrzeby [...] obecnie najważniejszym wyzwaniem w zakresie świadczenia SSGI jest utrzymanie jakości i zakresu tych usług, biorąc pod uwagę ich znaczenie i absolutną konieczność [...] tego rodzaju usługi wymagają rozszerzenia, aby można było zagwarantować, że będą one pełniły ważną rolę w osiągnięciu unijnych celów społecznych i gospodarczych na rok 2020 w zakresie zatrudnienia i ograniczania ubóstwa”⁵.

Reasumując, pojęcie „usługa społeczna” może być określane w sposób:

- wąski – „opisują świadczenia w naturze w przeciwieństwie do świadczeń pieniężnych i zasadniczo odnoszą się do opieki nad dziećmi, osobami starszymi, niepełnosprawnymi oraz do wyspecjalizowanych usług związanych z profesją pracy socjalnej”;
- szeroki – „wszystkie działania i administracje, które zajmują się społecznymi potrzebami obywateli, czyli transfery pieniężne, usługi opieki zdrowotnej, edukacja, osobiste usługi społeczne, usługi opiekuńcze, mieszkaniowe, zatrudnieniowe i wyspecjalizowane usługi dla różnych grup docelowych”⁶.

² Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 5 lipca 2011 r. w sprawie przyszłości usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym (2009/2222(INI)), P7_TA(2011)0319, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0319+0+DOC+XML+V0//PL> (20.10.2011).

³ Por. Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wytycznych dotyczących usług użyteczności publicznej i globalizacji (2009/C 100/06), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, 2009, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:100:0033:0038:PL:PDF> (10.04.2010).

⁴ Por. P. Herrmann, *Dostępność usług socjalnych – kwestia oceny usług z perspektywy jakości społecznej*, [w:] A. Brandstaetter, P. Herrmann, C. O’Connell (red.), *Definiowanie usług socjalnych w kontekście europejskim – od ogółu do szczegółu*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie, Warszawa 2010, s. 141-142.

⁵ Komunikat Komisji – Biała Księga nt. usług użyteczności publicznej, Komisja Wspólnot Europejskich, COM(2004) 374 final, s. 25, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/com/2004/com2004_0374pl01.pdf, (20.10.2011).

⁶ R. Szarfenberg, *Polityka społeczna a usługi społeczne*, [w:] M. Grewiński, B. Więckowska (red.), *Przeobrażenia sfery usług w systemie zabezpieczenia społecznego w Polsce*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie, Warszawa 2011, s. 59.

W niniejszej analizie będzie zastosowane ujęcie szerokie. Łączy ono usługi z potrzebami społecznymi, które powiązane są z tzw. ryzykami socjalnymi. To „subiektywnie postrzegany, rzeczywisty lub potencjalny brak dochodów z pracy, którego skutkiem jest utrata dotychczasowej pozycji społecznej, marginalizacja, wykluczenie, a także inne negatywne następstwa ubóstwa. Ryzyko socjalne zawsze dotyczy konkretnego człowieka, nikt nie jest całkowicie od niego wolny. Powszechność zagrożenia tym ryzykiem powoduje, że jego ochrona jest obligatoryjna”⁷. Do takiego typu zagrożeń zaliczamy oczywiście bezrobocie. G. Esping-Andersen konstatuje, że w dynamicznej gospodarce „rynk nie mogą zagwarantować dochodu czy pracy”⁸. Stwierdza, że: „Polityka społeczna to publiczne zarządzanie ryzykiem socjalnym. [...] Ryzyko indywidualne staje się »społeczne« z trzech powodów. [...] Gdy los jednostki (lub wielu jednostek) wywiera zbiorowy skutek; kiedy zagrożony jest dobrobyt całego społeczeństwa [...] (Gdy – przyp. M.M.) społeczeństwo uznaje je za godne publicznej uwagi. (I ponieważ – przyp. M.M.) coraz większa złożoność społeczeństwa sprawia, że źródła ryzyka coraz częściej znajdują się poza kontrolą jednostki”⁹. W opracowaniu właśnie utrata i niemożność znalezienia zatrudnienia będą tym problemem, który wymaga działań – usług społecznych.

2. Bezrobotni jako adresaci usług społecznych – sytuacja na rynku pracy w UE

O problemach rynku pracy w większości państw ponownie zrobiło się głośniejsze w ostatnich latach pierwszej dekady XXI wieku – w czasie globalnego kryzysu, który ze sfery finansowej przeniósł się na poziom realny. „Obecny kryzys gospodarczy nie miał w czasach naszego pokolenia precedensu. Nieprzerwany postęp pod względem wzrostu gospodarczego i rosnącego zatrudnienia, towarzyszący nam przez ostatnie dziesięciolecie, został zaprzeczony”¹⁰.

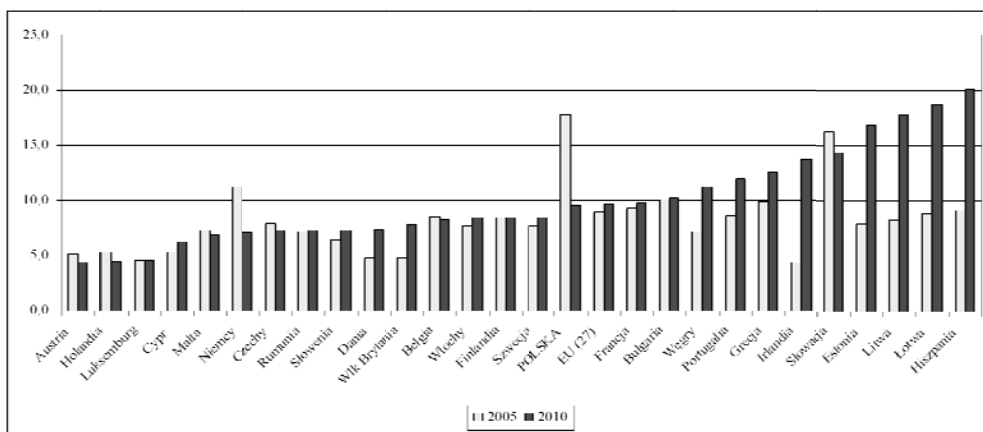
Jakie są tego skutki? Tylko w krajach Unii Europejskiej likwidacja blisko 5,6 mln miejsc pracy, przeszło 23,1 mln osób bez pracy i stopa bezrobocia 9,7% (a wśród osób młodych do 24 roku życia – 20,1%) – zob. rys. 1 i 2. W skali globalnej, według danych Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP), poziom bezrobo-

⁷ *Otwarte Fundusze Emerytalne w systemie zabezpieczenia społecznego 1999-2010*, GUS, Warszawa 2010, s.7, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_pgw_otwarte_fundusze_emerytalne_1999-2010.pdf (20.10.2011).

⁸ G. Esping-Andersen, *Społeczne podstawy gospodarki postindustrialnej*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie, Warszawa 2010, s. 53.

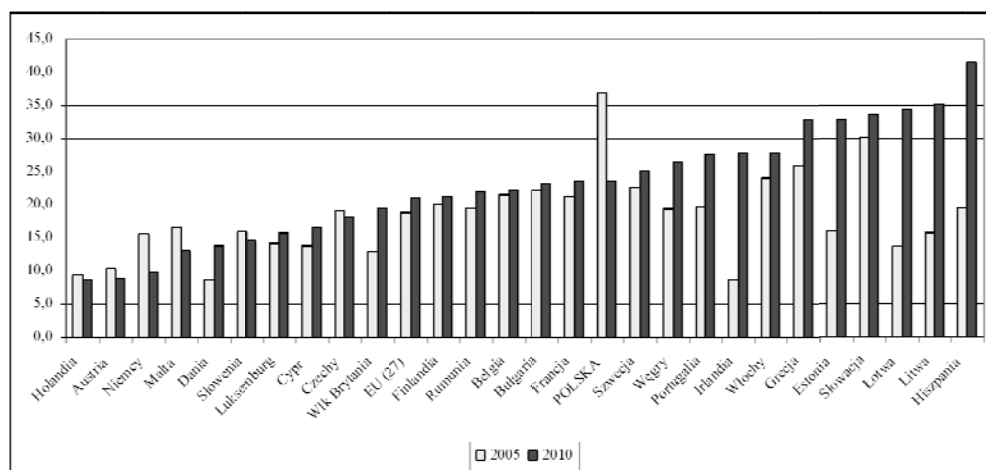
⁹ Tamże.

¹⁰ Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Komunikat, Komisja Europejska, Bruksela, 3.3.2010 KOM (2010), s. 8, http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf (20.10.2011).

Rys. 1. Stopa bezrobocia w krajach UE w 2005 i 2010 r. (dane średnioroczne, kolejność według 2010 r.)

Źródło: Eurostat.

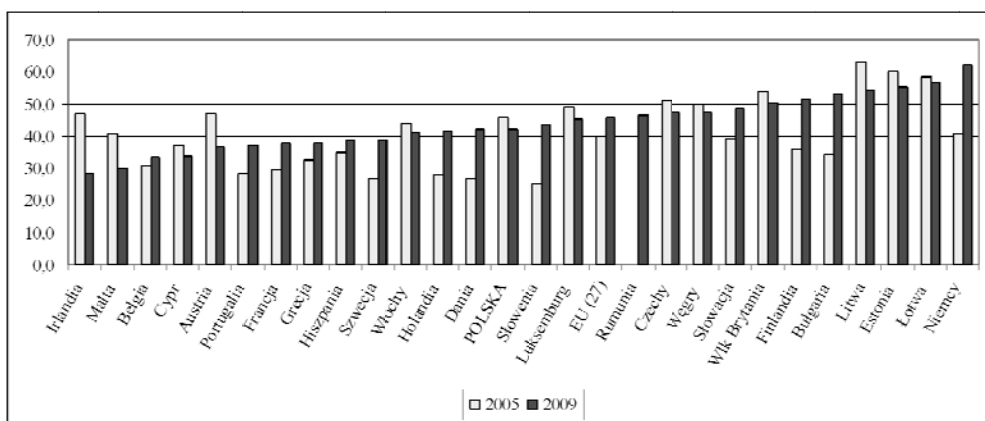

Rys. 2. Stopa bezrobocia wśród osób poniżej 25 roku życia w 2005 i 2010 r. (dane średnioroczne, kolejność według 2010 r.)

Źródło: Eurostat.

cia osiągnął w 2010 r. liczbę 205 mln, natomiast stopa bezrobocia wyniosła 6,2% (o 0,1% mniej niż w 2009 r., ale nadal więcej niż w roku sprzed kryzysu – 2007, kiedy stopa bezrobocia wyniosła 5,6%)¹¹.

¹¹ Global Employment Trends 2011. The challenge of a jobs recovery”, International Labour Office, Geneva 2011, s. IX, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_150440.pdf (20.10.2011).

Rys. 3. Stopa biedy. Ryzyko popadnięcia w biedę w grupie osób bezrobotnych w krajach UE w latach 2005 i 2009 (przy granicy ubóstwa równej 60% mediany dochodów, kolejność danych według roku 2009)

Źródło: Eurostat.

Skutki to przede wszystkim wzrost skali ubóstwa. Wprawdzie coraz znacznie uwidacznia się problem „biedy przy zatrudnieniu” (*working poor*)¹², przede wszystkim dotyczący pracy w niepełnym i bardzo krótkim wymiarze, jednak dane potwierdzają, że to właśnie brak pracy może znacznie ograniczyć realizację podstawowych potrzeb jednostek i rodzin z powodów ekonomicznych, dochodowych (rys. 3). W UE miernik ten zwiększył się w ciągu 5 lat o 5,6 pkt. proc. Bezrobocie i poszerzająca się sfera ubóstwa ograniczają możliwości rozwoju. To dlatego w europejskich dokumentach strategicznych podkreśla się znaczenie działań – w tym usług, podejmowanych na rzecz tej grupy.

3. Usługi a rynek pracy – system organizacyjny

Usługi rynku pracy (*employment services*) stanowią fundament skutecznej polityki społecznej w obszarze rynku pracy, w szczególności polityki aktywnej (*Active Labour Market Policy*). Mogą być świadczone w ramach instytucji sektora publicznego, ale także przez prywatne biura pośrednictwa pracy czy organizacje *non-profit*.

a. Sektor publiczny (rządowy, samorządowy), tzw. publiczne służby zatrudnienia (PSZ) (*Public Employment Services, PES*)¹³.

¹² Stopa biedy w grupie zatrudnionych w krajach UE wzrosła z 8,2% w 2005 r. do 8,4% w 2009 r. Najwyższy odsetek w 2009 r. odnotowano w Rumunii (17,6%) i Grecji (13,6%).

¹³ Historia publicznych służb zatrudnienia sięga początków XX wieku. W 1919 r. przyjęto Konwencję nr 2 (MOP) w sprawie bezrobocia, która zaleciła ich tworzenie. Por. M.D. Stefańska, *Rola Publicznych Służb Zatrudnienia na zmieniającym się rynku pracy*, „Służba Pracownicza” 2002, nr 9, s. 17-24.

Publiczne służby zatrudnienia odgrywają w dalszym ciągu szczególną rolę na rynku pracy, co podkreślają zapisy w dokumentach europejskich oraz MOP¹⁴. A ich znaczenie i odpowiedzialność za efekty świadczonych usług wzrosło w okresie kryzysu. Nieodpłatnie świadczą usługi osobom poszukującym pracy (bezrobotnym, osobom zmieniającym pracę) i pracodawcom, którzy chcą znaleźć pracowników na wolne stanowiska pracy, przyczyniają się do większej przejrzystości na rynku pracy.

Publiczne służby ds. zatrudnienia w UE odgrywają ważną rolę w realizacji celów europejskiej strategii zatrudnienia. Przyczyniają się do realizacji priorytetów zapisanych w strategii „Europa 2020”.

Realizacja modelu „państwa wspierania pracy” (*welfare state*) wymaga od służb inicjatywy, zaangażowania w przewidywaniu trendów, potrzeb i realizacji nowych usług. To zmiana myślenia. Tę reformę ma wspierać program „Dialog między PES” („*PES to PES Dialogue*”), w ramach współpracy Europejskiej Sieci Szefów Publicznych Służb Zatrudnienia (*European Network of Heads of Employment Services*, HOPES)¹⁵. W UE wspomagać ma to też inicjatywa PARES (*Partnership between Employment Services*). Partnerstwo ma zachęcać do dialogu, współpracy między służbami publicznymi, ale i prywatnymi oraz społecznymi, w celu podnoszenia jakości świadczonych usług. Ma być forum wymiany doświadczeń, upowszechniania dobrych praktyk¹⁶.

b. Prywatne biura pośrednictwa pracy (prywatne agencje zatrudnienia, PAZ) oraz organizacje *non-profit*.

Według typologii MOP istnieją trzy rodzaje PAZ (podział pokazuje, jakiego rodzaju usługi mogą „dostarczać” swoim klientom):

- pośrednicy pracy (agencje pośrednictwa pracy), jak: odpłatnie działające agencje zatrudnienia czy pośredniczące w zatrudnianiu wysoko wykwalifikowanych pracowników, firmy rekrutacyjne, agencje pośrednictwa pracy specjalnych zawodów, niekomercyjne agencje pośrednictwa pracy, biura pośrednictwa pracy na uczelniach wyższych i placówkach szkoleniowych, organizacje studenckie zawodowe, związki zawodowe;
- dostawcy pracy na wezwanie (agencje pracy tymczasowej) – osoby fizyczne lub prawne upoważnione do rekrutacji i zatrudnienia pracowników, których następnie „wypożyczają” pracodawcy docelowemu. Dla wielu pracodawców praca tymczasowa traktowana jest jak okres próbny, po którym zatrudniają pracownika na stałe, jeśli się sprawdził;
- dostawcy usług bezpośrednich – dostarczają na zamówienie pracodawcy pakiet usług i konsultacji, aby pracownicy mogli znaleźć nową pracę lub założyć działalność gospodarczą. Do tego typu dostawców zalicza się także organizacje udostępniające internetowe bazy danych.

¹⁴ Publiczne Służby Zatrudnienia 39 krajów europejskich należą do WAPES – Światowego Stowarzyszenia Publicznych Służb Zatrudnienia (*World Association of Public Employment Services*).

¹⁵ „*PES to Dialogue PES*”: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=964&intPageId=1254&langId=en>, (20.10.2011).

¹⁶ PARES: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=991&langId=en> (20.10.2011).

Inna typologia PAZ:

- niekomercyjne (najczęściej są to placówki edukacyjne, instytucje szkoleniowe, organizacje wolontarystyczne itd.). Mogą one świadczyć usługi zatrudnienia bezpłatnie dzięki dotacjom rządowym, prywatnym sponsorom lub wyceniając je według poniesionych kosztów, bez pobierania marży;
- komercyjne, działające dla zysku¹⁷.

Należy podkreślić również rolę zatrudnienia socjalnego. Od 1996 r. zagadnienie przedsiębiorstw społecznych¹⁸ (i roli trzeciego sektora) stanowi w krajach UE przedmiot międzynarodowych badań naukowych w ramach sieci EMES (*The Emergence of Social Enterprises in Europe*)¹⁹.

Główne funkcje przedsiębiorstw społecznych to:

- reintegracja z rynkiem pracy osób niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, zagrożonych lub dotkniętych wykluczeniem społecznym (osób z grup „szczególnych”), ograniczanie w ten sposób bezrobocia i marginalizacji społecznej;
- pełnienie funkcji przejściowych rynków pracy – etap do otwartego rynku pracy²⁰.

Przedsiębiorstwa społeczne są inicjatorem nowych metod organizacji pracy, polegających na włączaniu do współpracy przy realizacji świadczeń i usług wielu partnerów (płatni pracownicy, wolontariusze, użytkownicy/adresaci świadczeń i usług, organizacje wspierające, w tym instytucje samorządu terytorialnego)²¹. Tworzy to nową jakość realizacji usług. Warto podkreślić rolę trzeciego sektora w działaniach na polu przywracania do zatrudnienia. Tak zwane organizacje pozarządowe to organizacje obywatelskie, dla których istotne jest to, „że działając przez ludzi i dla ludzi, wprowadzają w ich życie zasadniczą zmianę: przywracając im poczucie wartości i użyteczności [...] Są wszędzie tam, gdzie powstają problemy, gdzie są niezaspokojone potrzeby i gdzie dany obszar nie stanowi wyłącznej domeny państwa.[...] Stosują często nowe, niekonwencjonalne metody rozwiązywania problemów społecznych. Nie są powoływane odgórnie jako miejsce realizacji jakiegoś programu społecznego, dlatego [...] mają szeroką ofertę i aktywnie wychodzą do klienta”²².

¹⁷ J. Koral, *Kontraktowanie usług rynku zatrudnienia*, Biuletyn FISE nr 8, 2008, s. 6, http://bezrobocie.org.pl/files/1bezrobocie.org.pl/public/biuletyny_fise/biuletyn_fise_nr8_kontraktowanie_uslug.pdf (20.10.2011).

¹⁸ Pojawiło się ono po raz pierwszy w Europie we Włoszech w 1990 r., jako rozwinięcie spółdzielni społecznych. J. Defourny, M. Nyssens, *Social Enterprise In Europe: Recent Trends And Developments*, WP no. 08/01, EMES 2008, s. 5, http://www.emes.net/fileadmin/emes/PDF_files/News/2008/WP_08_01_SE_WEB.pdf (20.10.2011).

¹⁹ Por. <http://www.emes.net/index.php?id=7> (20.10.2011).

²⁰ M. Dziubińska-Michalewicz, *Przedsiębiorstwa społeczne jako jedna z form zatrudnienia socjalnego. Doświadczenia wybranych krajów – Włoch, Finlandii, Francji*, Kancelaria Sejmu, nr 965 2003, s. 1, http://biurose.sejm.gov.pl/teksty_pdf_03/i-956.pdf (20.10.2011).

²¹ Tamże.

²² Z. Wejzman, *Świadczenie usług społecznych – w stronę trzeciego sektora*, [w:] M. Grewiński, B. Skrzypczak (red.), *Środowiskowe usługi społeczne – nowa perspektywa polityki i pedagogiki społecznej*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie, Warszawa 2011, s. 118-119.

4. Usługi rynku pracy w Polsce – podstawy prawne

W polskim prawie już w 2004 r. został wprowadzony katalog usług rynku pracy²³:

- pośrednictwo pracy,
- poradnictwo zawodowe wraz z informacją zawodową,
- pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy,
- organizacja szkoleń.

Zmiany zapisów ustawowych w 2008 r. zmierzały w czterech kierunkach:

- poprawa sytuacji na rynku pracy umożliwiła znaczne zwiększenie zakresu aktywizacji zawodowej bezrobotnych, a w szczególności osób znajdujących się w trudnej sytuacji;
- starano się zwiększyć dostęp do usług rynku pracy;
- zakładano znaczne preferencje dla programów kształcenia ustawicznego;
- zmodyfikowano system zasiłków dla bezrobotnych w kierunku zwiększenia motywacji do poszukiwania pracy.

Utworzono centra aktywizacji zawodowej (CAZ), jako wyodrębnione części urzędów pracy, które miały się przyczynić do jakościowej poprawy funkcjonowania pośrednictwa pracy. Ponadto zintegrowano potencjał pośrednictwa pracy przez połączenie odrębnych usług pośrednictwa pracy i usługi EURES. Nowa regulacja wprowadziła też obowiązek sporządzania indywidualnych planów działania dla bezrobotnych pozostających bez pracy co najmniej 6 miesięcy. Nowe zapisy miały też wzmocnić motywację bezrobotnych do uczestnictwa w przedsięwzięciach aktywizujących. Zamierzeniem było także zwiększenie dostępu do usług rynku pracy (przez możliwość zlecenia tych zadań innym podmiotom. Przykładem takiego rozwiązania może być zlecenie pośrednictwa pracy bezrobotnego agencji zatrudnienia²⁴). Poszerzono grono osób uprawnionych do korzystania z usług rynku pracy o poszukujących pracy oraz zakres pomocy urzędów pracy dla pracodawców w ramach poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej (wspieranie rozwoju zawodowego pracodawcy i jego pracowników).

5. Usługi rynku pracy w Polsce – zarys

Pośrednictwo pracy

To udzielanie pomocy bezrobotnym i innym osobom poszukującym pracy w znalezieniu odpowiedniego zatrudnienia oraz pracodawcom w znalezieniu odpowiednich pracowników. Ma określone cechy, jak: dostępność usług dla wszystkich osób, dobrowolność, równość, jawność.

Przez pośrednictwo prawo w Polsce rozumie usługi polegające przede wszystkim na:

²³ Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, DzU 2008.69.415 ze zm.

²⁴ Z. Wiśniewski i K. Zawadzki (red.), *Aktywna polityka rynku pracy w Polsce w kontekście europejskim*, Wojewódzki Urząd Pracy, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 2010, s. 22-25, http://www.almp.umk.pl/public/pl/files/File/Publikacje/Aktywna_polityka_rynk_u_pracy_w_Polsce_w_kontekście_europejskim.pdf (20.10.2011).

- udzielaniu pomocy osobom w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej oraz pracodawcom w pozyskaniu pracowników o poszukiwanych kwalifikacjach;
- pozyskiwaniu i upowszechnianiu ofert pracy;
- udzielaniu pracodawcom informacji o kandydatach do pracy;
- inicjowaniu i organizowaniu kontaktów osób poszukujących odpowiedniego zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej z pracodawcami oraz informowaniu kandydatów do pracy oraz pracodawców o aktualnej sytuacji i przewidywanych zmianach na lokalnym rynku pracy.

Przez pośrednictwo pracy ustawodawca nakazuje rozumieć także działania polegające na kierowaniu osób do pracy za granicą u pracodawców zagranicznych. Usługi te mogą być świadczone zarówno przez sektor publiczny (urzędy pracy), jak i prywatny (agencje zatrudnienia)²⁵.

Szczególną formą jest międzynarodowe pośrednictwo realizowane w ramach sieci EURES (Europejski Portal Mobilności Zawodowej), funkcjonującej we wszystkich publicznych służbach zatrudnienia państw Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Szwajcarii. Sieć EURES w polskich wojewódzkich i powiatowych urzędach pracy pomaga poszukującym pracy znaleźć odpowiednie zatrudnienie w innym kraju, a pracodawcom pozyskać pracowników z wymaganymi kwalifikacjami z innych państw²⁶.

Usługi doradcze – poradnictwo zawodowe (poradnictwo karierowe) i informacja zawodowa

Poradnictwo zawodowe w Polsce jest podporządkowane przede wszystkim resortom: Ministerstwa Edukacji Narodowej (odpowiedzialne za organizację poradnictwa dla młodzieży uczącej się, z pomocą poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz szkoły na wszystkich poziomach kształcenia) i Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (odpowiedzialne za poradnictwo dla dorosłych i młodzieży, które świadczone jest przez publiczne służby zatrudnienia – powiatowe urzędy pracy, centra informacji i planowania kariery zawodowej funkcjonujące w strukturze wojewódzkich urzędów pracy – oraz ochotnicze hufce pracy, a także agencje zatrudnienia, w tym prywatne). Podstawowym uzupełnieniem poradnictwa zawodowego jest informacja zawodowa. Do zadań MPiPS należy także tworzenie i upowszechnianie informacji zawodowej²⁷.

²⁵ Choć nadal słychać liczne głosy o nieefektywności sektora publicznego w realizacji tego typu działań. Por. R. Górniak, S. Mazur (red.), *Raport 5 – Publiczne i prywatne pośrednictwo pracy w opinii pracodawców*, Obserwatorium Regionalnych Rynków Pracy Pracodawców Rzeczypospolitej Polskiej, http://obserwatorium.kpp.org.pl/images/Raporty/Raport_V.pdf (20.10.2011).

²⁶ EURES Polska: <http://www.eures.praca.gov.pl/> (20.10.2011).

²⁷ *Poradnictwo zawodowe. Doświadczenia pierwszych lat w Unii Europejskiej*, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego” (38), MPiPS, Warszawa 2007, s. 14, 16, <http://www.praca.gov.pl/eurodoradztwo/images/publikacje/zeszyt%2038.pdf> (20.10.2011). Por. *System poradnictwa zawodowego w Polsce*, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego” (46), MPiPS, Warszawa 2010, s. 16-26, <http://www.praca.gov.pl/eurodoradztwo/images/publikacje/zeszyt%2046.pdf> (20.10.2011).

Pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy

To przygotowywanie do lepszego radzenia sobie w poszukiwaniu i podejmowaniu zatrudnienia przez:

- uczestnictwo w szkoleniu z zakresu umiejętności poszukiwania pracy,
- uczestnictwo w zajęciach aktywizacyjnych,
- dostęp do informacji i elektronicznych baz danych służących uzyskaniu umiejętności poszukiwania pracy i samozatrudnienia.

Pomoc taka jest udzielana przez powiatowe urzędy pracy w ramach klubów pracy oraz przez centra informacji i planowania kariery zawodowej wojewódzkich urzędów pracy. Wymienione usługi z tej kategorii świadczą też m.in. organizacje pozarządowe²⁸.

Szkolenia

To pozaszkolne zajęcia mające na celu uzyskanie, uzupełnienie lub doskonalenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych lub ogólnych, potrzebnych do wykonywania pracy, w tym umiejętności poszukiwania zatrudnienia.

Szkolenia są inwestycją zwiększającą szansę uczestnika na podjęcie lub utrzymanie zatrudnienia, innej pracy zarobkowej lub działalności gospodarczej, szczególnie w przypadku: braku kwalifikacji zawodowych, konieczności zmiany lub uzupełnienia kwalifikacji, utraty zdolności do pracy w dotychczas wykonywanym zawodzie lub braku umiejętności aktywnego poszukiwania pracy. Takie usługi są organizowane w formie szkoleń indywidualnych lub grupowych. Poza szkoleniami jednostek publicznych (urzędów pracy²⁹) organizacją tego typu usług zajmują się licznie występujące w Polsce instytucje szkoleniowe z sektora prywatnego (czy organizacje sektora *non-profit*, m.in. w formie Centrum Integracji Społecznej, CIS³⁰).

To bardzo popularna forma usług. Jednak w 2010 r. jedynie 36,7% uczestników, którzy ukończyli szkolenia (finansowane z Funduszu Pracy), uzyskało zatrudnienie (w 2009 r. – 34,3%). To bardzo niska efektywność³¹. Ale, jak przyznają autorzy opracowania o aktywnych formach polityki: „Pozytywne oddziaływanie szkoleń w początkowym okresie po programie jest z reguły poważnie osłabione przez tzw. efekt zamknięcia, który oznacza mniejszą intensywność poszukiwań pracy [...] w trakcie trwania szkolenia. Bezrobotni często odwołują decyzje zatrudnieniowe do momen-

²⁸ J. Chondżyńska, *Organizacje pozarządowe na rynku usług pracy*, Biuletyn nr 10, FISE, 2008, s. 7, http://bezrobocie.org.pl/files/1bezrobocie.org.pl/public/biuletyny_fise/biuletyn_10.pdf (20.10.2011).

²⁹ Urząd pracy może pomóc lepiej dostosować kompetencje klienta do potrzeb pracodawców, oferując tzw. podstawowe usługi szkoleniowe.

³⁰ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, DzU 2011.43.225, tekst ujedn.

³¹ *Efektywność podstawowych form aktywizacji zawodowej realizowanych w ramach programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej w 2010 roku*, MPiPS, Warszawa 2011, s. 8, <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/raporty-sprawozdania/rynek-pracy/efektywnosc-podstawowych-form-promocji-zatrudnienia-i-aktywizacji-zawodowej-w-latach-2007-2009/> (20.10.2011).

tu ukończenia kursu”. Należy podkreślić, że znacznie lepsze efekty przynoszą szkolenia w grupie osób z niskimi kwalifikacjami (w porównaniu z osobami z wykształceniem wyższym). „Zgodnie z zaleceniami polityki rynku pracy, szkolenia powinny trafiać do osób najbardziej potrzebujących, ale jednocześnie dla których zdobycie czy uzupełnienie kwalifikacji będzie realnym czynnikiem zwiększającym ich szanse na powrót do zatrudnienia”³².

Podobnie niskie wyniki ze szkoleń finansowanych z EFS i większy nacisk na jakość pociągnęły za sobą zmianę uregulowań w tym zakresie z początkiem 2011 r. Wymóg efektywności zatrudnieniowej³³ „zwiększa szanse na profesjonalizację usług aktywizacji osób bezrobotnych i zaprzestanie działalności w tym obszarze firm czy organizacji, które zajmują się tymi działaniami w sposób przypadkowy”³⁴.

6. Zakończenie

Reasumując, usługi społeczne są elementem kreującym model społeczny Unii Europejskiej. A te, które mają za zadanie wzmocnić europejski rynek pracy, należą do priorytetowych zgodnie z zapisami strategii „Europa 2020”. Opisywany system zarówno w skali europejskiej, jak i krajowej podlegał ewolucji. Także teraz kładzie się nacisk na reformę nastawioną na poprawę jakości funkcjonowania: w kierunku sprawniejszej i efektywniejszej realizacji celów. W najbliższych latach będziemy także świadkami m.in. większego rozwoju e-usług w tym obszarze (zgodnie z planem działania „Agendy Cyfrowej”, „*Digital Agenda for Europe*”) i dalszego wzmocnienia roli sektora społecznego. Pozytywne efekty tych zmian to szybszy rozwój UE i wzmocnienie jej roli, ale przede wszystkim dobry byt jednostek i rodzin.

Literatura

- Chondżyńska J., *Organizacje pozarządowe na rynku usług pracy*, Biuletyn nr 10, FISE, 2008, http://bezrobocie.org.pl/files/1bezrobocie.org.pl/public/biuletyny_fise/biuletyn_10.pdf (20.10.2011).
- Defourny J., Nyssens M., *Social Enterprise In Europe: Recent Trends And Developments*, WP no. 08/01, EMES 2008, http://www.emes.net/fileadmin/emes/PDF_files/News/2008/WP_08_01_SE_WEB.pdf (20.10.2011).
- Dziubińska-Michalewicz M., *Przedsiębiorstwa społeczne jako jedna z form zatrudnienia socjalnego. Doświadczenia wybranych krajów – Włoch, Finlandii, Francji*, Kancelaria Sejmu, nr 965 2003, http://biurose.sejm.gov.pl/teksty_pdf_03/i-956.pdf (20.10.2011).

³² Z. Wiśniewski (i in.), *Efektywność programów aktywnej polityki rynku pracy – wnioski z badań i rekomendacje*, Toruń 2011, s. 2-3, http://www.almp.umk.pl/public/pl/files/File/Publikacje/wnioski_rekomendacje.pdf (20.10.2011).

³³ Organizatorów szkoleń zobowiązano do osiągnięcia minimalnych wskaźników zatrudnienia (w przedziałach wiekowych).

³⁴ A. Osiecki, *Koniec szkoleń bez efektów*, rp.pl, 4.05.2011, <http://www.ekonomia24.pl/artykul/706235,652548-Dotowane-szkolenia-dla-bezrobotnych-musza-dawac-efekty.html?p=1> (20.10.2011).

- Esping-Andersen G., *Spoleczne podstawy gospodarki postindustrialnej*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP w Warszawie, Warszawa 2010.
- Global Employment Trends 2011. The challenge of a jobs recovery*, International Labour Office, Geneva 2011, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_150440.pdf (20.10.2011).
- Efektywność podstawowych form aktywizacji zawodowej realizowanych w ramach programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej w 2010 roku*, MPiPS, Warszawa 2011, <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/raporty-sprawozdania/rynek-pracy/efektywnosc-podstawowych-form-promocji-zatrudnienia-i-aktywizacji-zawodowej-w-latach-2007-2009/> (20.10.2011).
- EMES, <http://www.emes.net/index.php?id=7> (20.10.2011).
- EURES Polska, <http://www.eures.praca.gov.pl/> (20.10.2011).
- Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Komunikat, Komisja Europejska, Bruksela, 3.3.2010 KOM (2010), http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf (20.10.2011).
- Górnica R., Mazur S. (red.), *Raport 5 – Publiczne i prywatne pośrednictwo pracy w opinii pracodawców*, Obserwatorium Regionalnych Rynków Pracy Pracodawców Rzeczypospolitej Polskiej, http://obserwatorium.kpp.org.pl/images/Raporty/Raport_V.pdf (20.10.2011).
- Herrmann P., *Dostępność usług socjalnych – kwestia oceny usług z perspektywy jakości społecznej*, [w:] A. Brandstaetter, P. Herrmann, C. O'Connell (red.), *Definiowanie usług socjalnych w kontekście europejskim – od ogółu do szczegółu*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie, Warszawa 2010.
- Komunikat Komisji – Biała Księga nt. usług użyteczności publicznej, Komisja Wspólnot Europejskich, COM(2004) 374 final, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/com/2004/com2004_0374pl01.pdf (20.10.2011).
- Koral J., *Kontraktowanie usług rynku zatrudnienia*, Biuletyn FISE nr 8, 2008, http://bezrobocie.org.pl/files/1bezrobocie.org.pl/public/biuletyny_fise/biuletyn_fise_nr8_kontraktowanie_uslug.pdf (20.10.2011).
- Mizerski G., *Główne aspekty pojęciowe w marketingu usług: usługi i ich specyfika*, Warszawa 2005, http://www.versusconsulting.pl/download/uslugi_i_ich_specyfika.pdf (20.10.2011).
- Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wytycznych dotyczących usług użyteczności publicznej i globalizacji (2009/C 100/06), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, 2009, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:100:0033:0038:PL:PDF> (10.04.2010).
- Osiecki A., *Koniec szkoleń bez efektów*, rp.pl, 4.05.2011, <http://www.ekonomia24.pl/artyku-1/706235,652548-Dotowane-szkolenia-dla-bezrobotnych-musza-dawac-efekty.html?p=1> (20.10.2011).
- Otwarte Fundusze Emerytalne w systemie zabezpieczenia społecznego 1999-2010*, GUS, Warszawa 2010, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_pgw_otwarte_fundusze_emerytalne_1999-2010.pdf (20.10.2011).
- PARES, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=991&langId=en> [data dostępu: 20.10.2011].
- „PES to Dialogue PES”, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=964&intPageId=1254&langId=en> (20.10.2011).
- Poradnictwo zawodowe. Doświadczenia pierwszych lat w Unii Europejskiej*, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego” (38), MPiPS, Warszawa 2007, <http://www.praca.gov.pl/euro-doradztwo/images/publikacje/zeszyt%2038.pdf> (20.10.2011).
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 5 lipca 2011 r. w sprawie przyszłości usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym (2009/2222(INI)), P7_TA(2011)0319, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0319+0+DOC+XML+V0//PL> (20.10.2011).

- Rogoziński K., *Zarządzanie organizacją usługową próba wypełnienia luki poznawczej*, „Współczesne zarządzanie” 2007/3, http://www.uslugi.ue.poznan.pl/file/129_189179007.pdf (20.10.2011).
- Stefańska M.D., *Rola Publicznych Służb Zatrudnienia na zmieniającym się rynku pracy*, „Służba Pracownicza” 2002, nr 9.
- System poradnictwa zawodowego w Polsce*, „Zeszyt informacyjno-metodyczny doradcy zawodowego” (46), MPiPS, Warszawa 2010, <http://www.praca.gov.pl/eurodoradztwo/images/publikacje/zeszyt%2046.pdf> (20.10.2011).
- Szarfenberg R., *Polityka społeczna a usługi społeczne*, [w:] M. Grewiński, B. Więckowska (red.), *Przeobrażenia sfery usług w systemie zabezpieczenia społecznego w Polsce*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie, Warszawa 2011.
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, DzU 2011.43.225, tekst ujedn.
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, DzU 2008, nr 69, poz. 415 ze zm.
- Wejzman Z., *Świadczenie usług społecznych – w stronę trzeciego sektora*, [w:] M. Grewiński, B. Skrzypczak (red.), *Środowiskowe usługi społeczne – nowa perspektywa polityki i pedagogiki społecznej*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP w Warszawie, Warszawa 2011.
- Wiśniewski Z., Zawadzki K. (red.), *Aktywna polityka rynku pracy w Polsce w kontekście europejskim*, Wojewódzki Urząd Pracy, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 2010, http://www.almp.umk.pl/public/pl/files/File/Publikacje/Aktywna_polityka_ryнку_pracy_w_Polsce_w_kontekście_europejskim.pdf. (20.10.2011).
- Wiśniewski Z. (i in.), *Efektywność programów aktywnej polityki rynku pracy – wnioski z badań i rekomendacje*, Toruń 2011, http://www.almp.umk.pl/public/pl/files/File/Publikacje/wnioski_rekomendacje.pdf (20.10.2011).
- Ziębicki B., *Uwarunkowania oceny efektywności świadczenia usług użyteczności publicznej*, „Zeszyty Naukowe” 2007, nr 6.

SOCIAL SERVICES VS. CHALLENGES AND PROBLEMS OF LABOUR MARKET IN THE XXIST CENTURY. POLAND COMPARED TO THE POLICY OF THE EUROPEAN UNION

Summary: The services of the labour market constitute a fundamental element of the social policy effectively operating within the area of the labour market – and especially of active policy. Their provision ensures the existence of the social model in Europe. The services can be provided by the institutions of the government or public sector, but also by private job centres or non-profit organisations. The article presents the situation on the labour market in the EU countries. This is a starting point for outlining an analysis from the perspective of institutional structures and types of the services on the Polish labour market in comparison with the EU policy.

Keywords: social services, social risk, labour market, unemployment.